

MATERIAŁY POMOCNICZE DLA NAUCZYCIELI

© 2019 UNIVERSAL PICTURES. ALL RIGHTS RESERVED.

1917

reż. Sam Mendes

CEO
CENTRUM EDUKACJI
OBYWATELSKIEJ

Opracowanie: Maria Pawlak

Temat:

Pamięć o Wielkiej Wojnie

Etap kształcenia:

liceum

Przedmiot:

historia

Czas trwania:

godzina lub dwie godziny lekcyjne

Podstawa programowa:

Cele kształcenia:

I.2, II.1, II.4, III.1, III.2

Treści nauczania:

Obejmujące zagadnienia związane z I wojną światową, jej charakterem oraz sytuacją żołnierzy na froncie zachodnim: XXXVII.2, XXXVII.3, XXXVII.4

Cele szczegółowe:

- zapoznanie z historią I wojny światowej w Europie;
- poznanie sztuki powstałej w czasie I wojny światowej i tuż po niej;
- zapoznanie ze źródłami z epoki;
- poznanie rodzajów upamiętnień I wojny światowej;
- poznanie i zrozumienie różnic w pamięci o I wojnie światowej w Polsce i na zachodzie Europy.

Metody pracy:

praca w grupach, rozmowa, debata/dyskusja na forum, praca ze źródłem, mapa myśli, projekcja filmu

1917

reż. Sam Mendes

PRZEBIEG ZAJĘĆ

1.

Poproś, by każdy uczeń odrysował w zeszytce rękę, a następnie zastanowił się i wypisał pięć skojarzeń, informacji o I wojnie światowej, które przez pierwsze trzy minuty pojawią się w jego głowie. Po wykonaniu tego krótkiego ćwiczenia niech uczestnicy porównają wypisane informacje z koleżanką/kolegą z ławki. Kolejnym zadaniem będzie napisanie ich na tablicy przez jedną osobę z pary. Tak wspólnie stworzycie mapę myśli/wiedzy, którą będziecie uzupełniać przez całe zajęcia. W celu uzupełnienia wiedzy i utrwalenia chronologii wydarzeń możecie zobaczyć film: <https://www.youtube.com/watch?v=kCEUZ4rFiac&t=42s>.

Materiały dodatkowe:

- <https://www.focus.pl/artykul/i-wojna-swiatowa-jak-wygladalo-zycie-w-okopach>
- <http://wiekdwudziesty.pl/pieklo-wojny-w-okopach/>
- <https://www.newsweek.pl/wiedza/historia/i-wojna-swiatowa-codziennosc-w-okopach-na-newsweekpl/ynttd5p>

2.

Podziel klasę na cztery grupy, rozdaj im wydrukowane kopie obrazów lub linki. Następnie zapisz pytania na tablicy, tak aby uczniowie zanotowali odpowiedzi w zeszytach.

Pytania do obrazów:

- Co widzicie na obrazie?
- Znajdźcie informacje o artyście: czy był żołnierzem w czasie I wojny światowej, po której stronie walczył?
- Dlaczego waszym zdaniem wybrał takie zestawienie kolorów?
- Wypiszcie pięć rzeczowników i pięć przymiotników, które według was opisują ten obraz.
- Czego dzięki temu obrazowi możemy się dowiedzieć o I wojnie światowej?

Obrazy (załącznik 1):

- https://en.wikipedia.org/wiki/A_Battery_Shelled#/media/File:Lewis,_Percy_Wyndham_-_A_Battery_Shelled_-_Google_Art_Project.jpg
- [https://pl.wikipedia.org/wiki/%C5%9Acie%C5%BCki_chwa%C5%82y_\(obraz_Christophera_R.W._Nevinsona\)#/media/Plik:Paths_of_Glory_Art.IWMART518.jpg](https://pl.wikipedia.org/wiki/%C5%9Acie%C5%BCki_chwa%C5%82y_(obraz_Christophera_R.W._Nevinsona)#/media/Plik:Paths_of_Glory_Art.IWMART518.jpg)
- [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:HGM_Albin_Egger-Lienz,_Die_Namenlosen_\(1916\),_Heeresgeschichtliches_Museum,_Wien_0594-Bearbeitet.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:HGM_Albin_Egger-Lienz,_Die_Namenlosen_(1916),_Heeresgeschichtliches_Museum,_Wien_0594-Bearbeitet.jpg)
- https://en.wikipedia.org/wiki/Alfred_Basel#/media/File:Basel_Nachdem_Durchbruch_am_Tagliamento.jpg

Materiały dodatkowe (w przypadku większej grupy):

- https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Baluschek_Der_Krieg_Tafel_10_Bild.jpg
- <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Diemer-Luftkampf.jpg>

Po uzupełnieniu kart pracy każda grupa powinna przeczytać swoje odpowiedzi na forum. Wyświetl obrazy, tak aby były widoczne dla wszystkich uczniów. Następnie pokaż uczniom zdjęcia, zapytaj, jak ich zdaniem zdjęcia zrobione na froncie korespondują ze sztuką, którą poznali w trakcie ćwiczenia. Wykorzystując materiały graficzne, wspólnie uzupełnijcie waszą mapę myśli na temat I wojny światowej o nowe pojęcia i wiadomości, które pojawiły się w tym zadaniu.

Na zakończenie możesz pokazać uczniom sztukę obozową, która powstała w polskiej formacji z czasów I wojny światowej – Legionach Piłsudskiego:

- https://www.historiaposzukaj.pl/wiedza,obrazy,712,obraz_gotlieb.html.

3.

Przeznacz każdą parę fragment powieści *Na Zachodzie bez zmian* Ericha Marii Remarque'a (**załącznik 2**)

Poproś, aby po przeczytaniu tekstu żołnierza z wojsk niemieckich i na podstawie wiedzy z filmu *1917* o żołnierzach brytyjskich uczniowie zastanowili się nad najważniejszymi elementami wojny pozycyjnej na froncie zachodnim – nad życiem codziennym walczących. Ich zadaniem będzie przygotować w parach tzw. angażującą fotkę za pomocą aplikacji lub strony internetowej ThingLink (instrukcja, jak to działa: <https://www.youtube.com/watch?v=vw8uSZ8im9U>).

W uzupełnieniu wiedzy o okopach, ich znaczeniu i budowie pomoże wam film: <https://www.youtube.com/watch?v=LPTmYWfc9Zo>.

Materiały, które uczniowie mogą wykorzystać w pracy:

Życie codzienne: <https://www.szczecin.ap.gov.pl/pl/zycie-codzienne-na-frontach-i-wojny-swiatowej>.

Brytyjskie archiwum – praca na źródle: <https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/great-war-soldiers-record/>.

O zapomnianej wojnie (prof. D. Stola, dr P. Szlanta, dr T. Górny, dr K. Sierakowska na Festiwalu Nauki): https://www.youtube.com/watch?v=e_dz_osgqEk.

Po wykonaniu ćwiczenia poproś uczniów, aby przesłali sobie swoje prace i zapoznali się z nimi w domu.

Uzupełnieniem do tego ćwiczenia będzie pokazanie plakatów poborowych w Wielkiej Brytanii (<https://histmag.org/Zaciagnij-sie.-Brytyjskie-plakaty-werbunkowe-z-I-wojny-swiatowej-9771>). Jak ważny był nowy rekrut w Wielkiej Wojnie? W nawiązaniu do filmu zadaj uczniom kilka pytań:

- Z jakich miejsc na świecie Brytyjczycy mogli rekrutować nowych żołnierzy?
- Czy w wojsku brytyjskim walczyli Polacy? Jeśli tak, to dlaczego? Jeśli nie, to dlaczego?
- W jakich armiach w czasie I wojny walczyli Polacy?

4.

Podziel uczniów na trzy grupy. Każda z nich otrzyma inny przykład upamiętniania żołnierzy z I wojny światowej. Zespoły będą miały za zadanie zapoznać się z materiałami, a następnie przedstawić klasie konkretny sposób upamiętniania.

Upamiętnianie w muzyce zespołu Sabaton:

- piosenka: <https://www.youtube.com/watch?v=3MRSLSQdell>;
- tekst: https://www.tekstowo.pl/piosenka,sabaton,attack_of_the_dead_men.html.

Upamiętnianie instytucjonalne – Imperial War Museum w Londynie:

- <http://duolook.pl/imperial-war-museum-w-londynie/>.

Akcja społeczna – Poppy Day:

- film: https://www.youtube.com/watch?v=04sc2_x6AIQ;
- tekst: <https://histmag.org/Maki-i-dwie-minuty-ciszy-czyli-Wielka-Brytania-pamietaj-o-swoich-bohaterach-6093>.

Na zakończenie zadania zachęć uczniów, aby odszukali, jak w Polsce upamiętniani są żołnierze z lat 1914–1918.

W ramach podsumowania zapytaj klasę:

- Dlaczego w Polsce I wojna światowa nie jest upamiętniana jak na zachodzie Europy?
- Co wydarzyło się 11 listopada 1918 r.? Dlaczego ta data jest tak ważna dla Europejczyków?

Materiały dodatkowe:

- A. Chwalba, *Samobójstwo Europy*, Kraków 2014.
- *I wojna światowa na ziemiach polskich*, red. P. Stawecki, Warszawa 1986.
- O innych upamiętnieniach: <https://www.wiatrak.nl/35898/ieper-horror-pierwszej-wojny-swiatowej>.
- I wojna światowa a reklama: <https://youtu.be/NWF2JBb1bvM>.

1917

reż. Sam Mendes

Załącznik 1

Wybór obrazów

związanych tematycznie z I wojną światową.
Wszystkie obrazy pochodzą z domeny publicznej.

A Battery Shelled, 1919, Percy Wyndham Lewis (1882–1957)

Paths of Glory, 1917, Christopher R. W. Nevinson (1889–1946)

Die Namenlosen, 1916, Albin Egger-Lienz (1868–1926)
fot. © Hubertl / Wikimedia Commons / CC BY-SA 4.0

Nach dem Durchbruch am Tagliamento, 1918, Alfred Basel (1876–1920)

Das Kirchenfenster, 1915, Hans Baluschek (1870-1935)

Luftkampf, 1918, Michael Zeno Diemer (1867-1939)

Materiał źródłowy

fragment powieści *Na zachodzie bez zmian* E.M. Remarque'a

Głuchy huk granatów gazowych miesza się z trzeszczeniem pocisków wybuchowych. Dzwonek dudni pomiędzy eksplozjami, gongi, kołatki metalowe zwiastują wszędy – gaz – gaz – gaaz. Wycieram do czysta z tumanu oddechu szybki naoczne mej maski. Te pierwsze minuty z maską decydują o życiu i śmierci: czy jest nieprzepuszczalna? Znam straszliwe obrazy z lazaretu: zatrutych gazem, którzy w dławieniu, trwającym całe dni, rzygają kawałami spalonych płuc. Głowa moja huczy i dźwięczy pod maską, bliska jest pęknięcia. Płuca są wysilone, mają tylko na nowo wciążyć ten sam, gorący, zużyty oddech, żyły na skroni wzdymają się, zda się, jakbym się miał udusić. Ale teraz o niewiele metrów dalej podnosi się ktoś, czyszcząc szybki, z podniecenia natychmiast znów zasnuwają się mgłą, z natężeniem patrzę w tamtą stronę – ów tam nie nosi już maski ochronnej. Czekam jeszcze kilka sekund – nie zwala się, szukając patrzy wokół i robi kilka kroków – wiatr rozproszył gaz, powietrze jest wolne – tedy i ja, rżąc, zszarpuję maskę i padam, powietrze spływa we mnie jak zimna woda, oczy pragnęłyby zamrzeć, fala ta zatapia mnie i ogarnia mnie ciemność

1917

reż. Sam Mendes

CEO
CENTRUM EDUKACJI
OBYWATELSKIEJ

Opracowanie:
Katarzyna Muszyńska

Temat:

Jak opowiadać o wojnie?

Etap kształcenia:

liceum

Przedmiot:

język polski

Czas trwania:

dwie godz. lekcyjne

Podstawa programowa:

I. Kształcenie literackie i kulturowe

1. Czytanie utworów literackich:
Zakres podstawowy: I.1.1, I.1.2, I.1.5, I.1.8, I.1.9, I.1.10, I.1.11, I.1.15
Zakres rozszerzony: I.1.5, I.1.11, I.1.13
2. Odbiór tekstów kultury:
Zakres podstawowy: I.2.6, I.2.7
Zakres rozszerzony: I.2.4

III. Tworzenie wypowiedzi:

1. Elementy retoryki: III.1.1, III.1.2
2. Mówienie i pisanie: Zakres podstawowy: III.2.2, III.2.8, III.2.10

Cele szczegółowe:

- ćwiczenie czytania i analizowania tekstów kultury z uwzględnieniem specyfiki medium (film, ikonografia, proza);
- zdobywanie i pogłębianie wiedzy dotyczącej I wojny światowej i sposobów jej upamiętniania;
- zrozumienie wyrażenia „sytuacja graniczna” i identyfikowanie bohaterów tekstów kultury, którzy się w takiej sytuacji znajdują;
- zrozumienie wagi przyjaźni, miłości i lojalności w postępowaniu bohaterów;
- rozwijanie umiejętności pracy w grupie;
- rozwijanie umiejętności budowania własnej opinii i wyrażania własnego zdania.

Metody pracy:

dyskusja, burza mózgów, praca w grupach, praca w parach, debata oksfordzka,
praca z tekstami kultury

**Materiały
pomocnicze:**

materiały wizualne, załączniki, karteczki samoprzylepne

1917

reż. Sam Mendes

PRZEBIEG ZAJĘĆ

FAZA WSTĘPNA

Rozpocznij od krótkiej dyskusji o obejrzanym filmie, pobudzonej przez proste ćwiczenie. Napisz na tablicy tytuł i reżysera filmu, by uczniowie mieli je przed oczami. Rozdaj kartki i poproś, by każdy napisał o filmie tylko pięć słów (mogą się one łączyć w zdanie, ale również mogą to być wyrazy, skojarzenia, uczucia, przymiotniki, rzeczowniki – wszystko). Następnie zbierz kartki do kubka lub pudełka i losowo wyciągaj. Słowa zapisuj na tablicy (można także wykorzystać karteczki samoprzylepne i przyczepiać je na wcześniej przygotowanej plan-szy) i dyskutuj o nich z uczestnikami. Dlaczego akurat taki wyraz się pojawił? Co oni o tym myślą? Słowa prawdopodobnie będą się powtarzać, zobaczysz też dzięki temu, jakie wrażenie film wywarł na klasie. Zachowaj tablicę z karteczkami lub notatkami – będzie ona potrzebna w fazie podsumowującej.

FAZA REALIZACYJNA

Pierwsza nowoczesna wojna

1.

Rozpocznij od pytania, które powinno być dla uczniów łatwe, czyli od tego, kiedy się rozpoczęła i zakończyła I wojna światowa. Zapisz daty na tablicy. Poproś, by uczestnicy podawali skojarzenia związane z I wojną światową, i wraz z nimi umieszczaj je na mapie myśli (**załącznik 1**).

Podziel klasę na grupy i każdej daj materiały wizualne (**załącznik 2**). Poproś uczniów o uzupełnienie na podstawie tego, co widzą, map myśli (każdy innym kolorem długopisu). Zachęć, by zastanowili się, na ile ich wyobrażenia o I wojnie światowej różniły się od rzeczywistości. Podsumuj tę fazę, mówiąc klasie, że przebieg i realia I wojny w Polsce nie są tak bardzo znane jak wydarzenia z II wojny światowej. Na Zachodzie jednak, to ona uważana jest za tę wielką wojnę, która zmieniła współczesny świat.

Człowiek w sytuacji granicznej

2.

Przeprowadź burzę mózgow. Na tablicy napisz „SYTUACJA GRANICZNA” i wspólnie z uczniami spróbujcie ułożyć jej definicję. Na początku każdy może

się wypowiedzieć i zgłosić tyle pomysłów, ile chce (jeżeli grupa nie jest zgrana, uczestnicy mogą zapisywać pomysły na karteczkach samoprzylepnych i przyczepiać je do planszy). W tej fazie nie oceniaj ani nie komentuj propozycji. Następnie, po zebraniu wszystkich, razem przedyskutujcie pomysły i stwórzcie jedną definicję sytuacji granicznej.

Przeprowadź dyskusję; zacznij od pytania, czy bohaterów filmu można uznać za ludzi w sytuacji granicznej. Jaka jest ich sytuacja? Przed jakimi zadaniami, trudnościami zostali postawieni? Jak zareagowali?

Następnie zapytaj, czy postawy i zachowania bohaterów w sytuacji granicznej da się ocenić. Jak można opowiedzieć o historii człowieka w sytuacji granicznej? Jak można opowiedzieć o tym doświadczeniu? Czy obejrany przez klasę film robi to dobrze? Odwołaj się do tego, że jest on oparty na opowieści ustnej.

Potem rozdaj karty pracy z cytatem (**załącznik 3**): „Nic tak nie pociesza wdowy jak kawałek metalu ze wstążką”. Poproś uczniów o zastanowienie się w parach, jak rozumieją to zdanie i co myślą na ten temat. Następnie na tej podstawie przeprowadź debatę nad formami upamiętniania bohaterów. Zadaj pytania: „Czy medal to tylko metal ze wstążką, czy coś więcej? Czy jest nagrodą? Jaką ma wartość?”, i podziel uczniów na dwie grupy. Jedni będą za tym, że medal jest czymś wartościowym i ważnym, drudzy przeciwnie. Poproś o odwołanie się w argumentacji do filmu.

3.

Przyjaźń, wierność, lojalność w czasach kryzysu

Rozdaj **załączniki 4**, na których widnieją sylwetki bohaterów. Poproś uczniów o wpisanie motywacji i cech charakteru konkretnych postaci (obu żołnierzy oraz dowódców). Później porównajcie je i zastanówcie się wspólnie, co jest w stanie zrobić człowiek w imię miłości, przyjaźni, żeby spełnić obietnicę. Uczestnicy mogą także pracować w grupach.

4.

Rozdziobią nas kruki, wrony... Stefana Żeromskiego – uniwersalny los straceńca

Rozdaj uczniom **załączniki 5** z fragmentem noweli Stefana Żeromskiego. Poproś o porównanie świata przedstawionego z tym, co widzieli w filmie. Gdzie widzą podobieństwa, a gdzie różnice? Zwróć uwagę na to, dlaczego obrazy i myśli są podobne, chociaż film i nowela opowiadają o innych czasach.

Żeby pomóc uczniom, możesz skorzystać z metody pól semantycznych. Narysuj na tablicy dwa koła. Najpierw zapytaj, jakie słowa, emocje, obrazy występują w filmie (powinny się pojawić takie pojęcia, jak: „droga”, „wojna”, „wędrówka”, „samotność”, „strach”, „obowiązek”), potem zapytaj o to samo w kontekście podanego fragmentu. Niech uczestnicy odnajdą pojęcia, które są wspólne, i te, które są różne, oraz zastanowią się, jakie obrazy świata wyłaniają się z tych dwóch tekstów kultury. W jaki sposób można mówić o wojnie?

5.

Co może nam (o)powiedzieć kino?

Zapytaj uczestników, który obraz przemawia do nich bardziej – filmowy czy literacki? Na jakie zmysły one oddziałują, który z nich wydaje im się bardziej sugestywny i dlaczego? Rozdaj uczniom materiały dotyczące sposobów opo-

wiadania historii w kinie (**załącznik 6**). Ich zadaniem jest się zastanowić, które z tych elementów zobaczyli w tym filmie i jaki miały one wpływ na ich odbiór dzieła filmowego. Zwracamy uwagę zwłaszcza na to, że film jest kręcony jak jedno długie ujęcie, i wspólnie zastanawiamy się nad znaczeniem takiego zabiegu. Jak ważne jest to, że reżyser słyszał tę historię od swojego dziadka i teraz nam ją opowiada za pomocą filmu?

Po co kręci się takie filmy? Możesz przeprowadzić debatę oksfordzką na temat „Czy powinny powstawać filmy o wojnie?”. Poradnik o tym, jak przeprowadzić debatę oksfordzką, znajdziesz w materiałach dodatkowych.

FAZA PODSUMOWUJĄCA

Zapytaj uczniów, co sądzą o filmie po tej lekcji i jego omówieniu. Wyjmij tablicę, na której zapisywali swoje pierwsze wrażenia. Zastanów się wspólnie, co w ich odbiorze się zmieniło. Czy lepiej rozumieją bohaterów? Jak postrzegają rolę filmu w opowieści o sytuacji granicznej, wojnie?

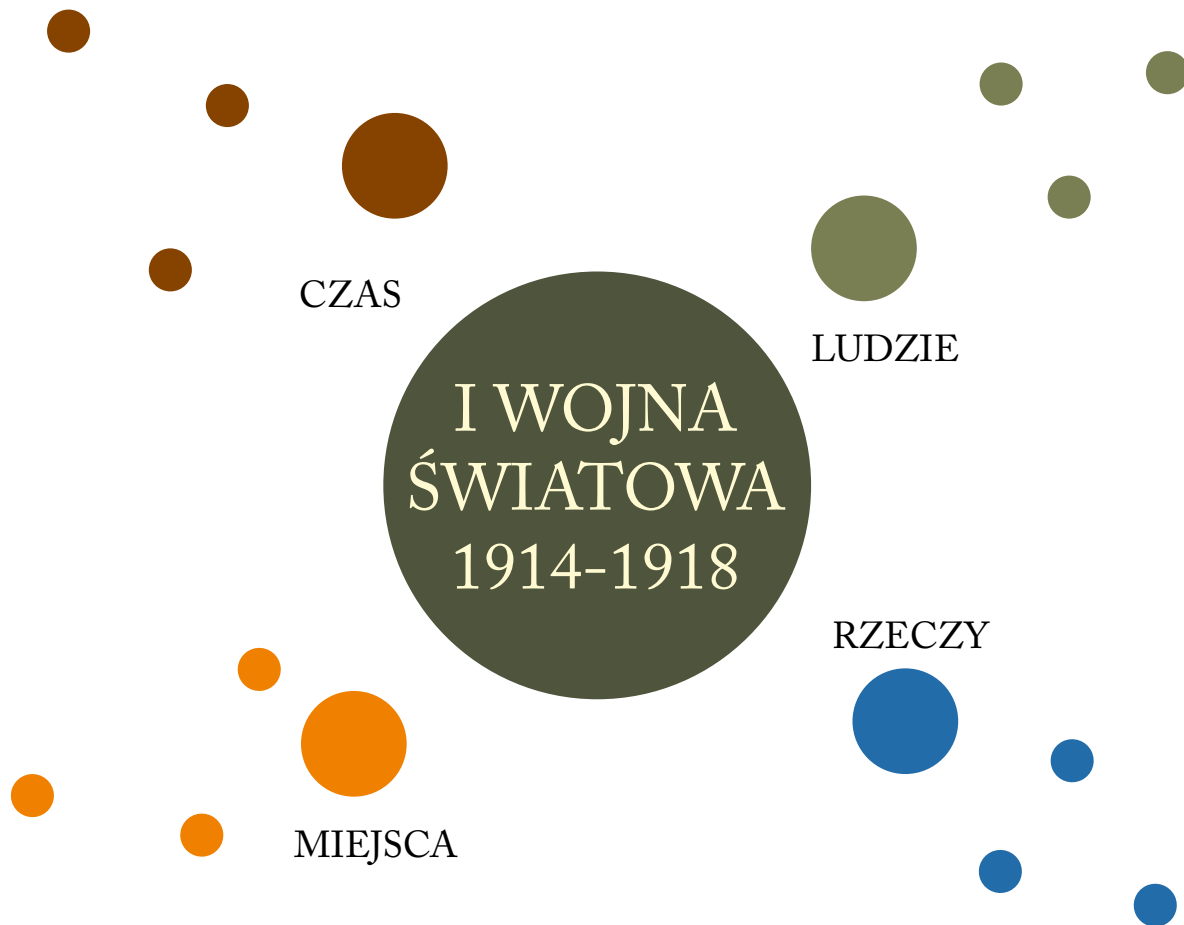

reż. Sam Mendes

Załącznik 1

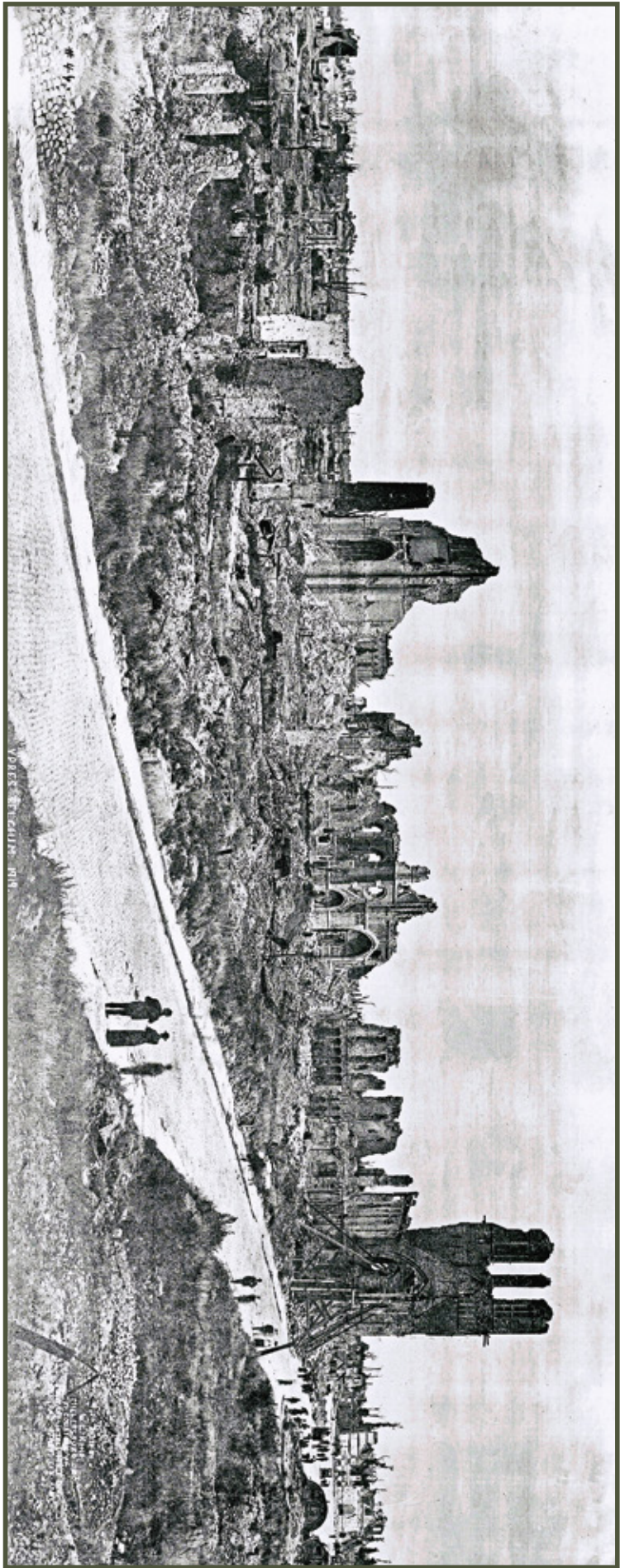
Mapa myśli

Materiały wizualne

Żołnierze brytyjscy oślepieni gazem

Zupełnie zniszczone miasto Ypres

Poppy Day to amerykański i brytyjski dzień pamięci o poległych w I wojnie światowej

**Cała linia frontu (pola Flandrii, Ypres, Verdun) usiana jest cmentarzami poległych
Brytyjski cmentarz pod Passchendaele**

Cmentarz pod Verdun

Brytyjskie okopy w trakcie bitwy nad Sommą (1916)
Fot. John Warwick Brooke

Poranek pod Passchendaele (trzecia bitwa pod Ypres – 1917)
Fot. Frank_Hurley

Chateau Wood (trzecia bitwa pod Ypres – 1917)
Fot. Frank_Hurley

**„Nic tak nie pociesza wdowy
jak kawałek metalu ze wstążką”**

<p>1. Czym jest medal?</p>	
<p>2. Jakie ma znaczenie dla poległego/bohatera, a jakie dla jego rodziny?</p>	
<p>3. Czym jest medal dla różnych bohaterów filmu – dla szeregowego Blake’a, szeregowego Schofielda, co o nim myśli porucznik Leslie?</p>	
<p>4. Czy medal to tylko metal ze wstążką, czy coś więcej? Czy jest nagrodą? Jaką ma wartość?</p>	

Jak myślisz: co miał na myśli porucznik Leslie, kiedy powiedział, że nic tak nie pociesza wdowy jak metal ze wstążką? Zgadzasz się z nim?

ZA

PRZECIW

Bohaterowie filmu 1917

pułkownik Mackenzie

general Erinmore

Blake

Schofield

Stefan Żeromski *Rozdziobią nas kruki, wrony*

Ani jeden żywy promień nie zdołał przebić powodzi chmur, gnanych przez wichry. Skąpa jasność poranka rozmnożyła się pokryjomu, uwidoczniając krajobraz płaski, rozległy i zupełnie pusty. Leciała ulewa deszczu, sypkiego jak ziarno. Wiatr krople jego w locie podrywał, niósł w kierunku ukośnym i ciskał o ziemię. Ponura jesień zwarzyła już i wytruła w trawach i chwastach wszystko, co żyło. Obdarte z liści, zczerniałe rokitnicy żałośnie szumiały, zniżając pręty aż do samej ziemi. Kartofliska, ściernie, a szczególnie role świeżo uprawne i zasiane, rozmiękły na przepaściste bagna. Bure obłoki, podarte i rozczochrane leciały szybko, prawie po powierzchniach tych pól obumarłych i przez deszcz chłostanych. Właśnie o samym świcie Andrzej Borycki (bardziej znany pod przybranym nazwiskiem Szymona Winrycha), wyjechał z za pagórków rajgórskich i skierował się pod Nasielsk, na szerokie płaszczyzny. Porzuciwszy zarośla, trzymał się przez czas pewien śladu polnej drożyny, gdy mu ta jednak zginęła w kałużach, ruszył wprost przed siebie, napoprzek zagonów. Przez dwie noce już czuwał i trzeci dzień wciąż szedł przy wozie. Buty mu się w rzadkiem błocie rozciapały tak misternie, że przyszwę szły swoim porządkiem, podeszwy swoim porządkiem, a bose stopy w zupełnym odosobnieniu. Bardzo przemókł i przeziębł do szpiku kości. Któżby zdołał poznać w tym obdartusie byłego prezesa najweselszej pod księżycem konfraternii t. zw. śrubstaków, dawnego Jędrka, króla i padyszacha syren warszawskich? Włosy mu wyrosły „w orle pióra”, paznogie „w dzikie szpony”, chodził teraz w przepoconej sukmanie, żarł chciwie razowiec ze sperką i złopał gorzałę z taką naiwnością, jakby to była woda sodowa z sokiem porzeczkowym.

Konie były głodne i zgonione tak dalece, że co pewien czas ustawały. Nic dziwnego: koła zarzynały się w błoto po szynkle, a na drabiniastym wozie pod trochę olszowego chróstu, siana i słomy leżało samych karabinów sztuk sześćdziesiąt i kilkanaście pałaszów, nie licząc broni drobniejszej. Były to wcale niezłe szkapy:

rosłe, podkasane, prawie chude, ale ze świetnej rasy pociągowej. Mogły jak nic robić dziesięć mil na dobę, byleby im pozwolić dobrze wytchnąć dwa razy i uczciwie je popaść. Konie należały do pewnego szlachetki z okolic Mławy. Stanowiły one znaczną część jego majątku, bo posiadał suma sumarum trzy szkapy, jednakże pożyczał ich Winrychowi na każde zapotrzebowanie. Ten ostatni przychodził zazwyczaj późno w nocy, stukał do okna domostwa, wychodzili obydwaj z gospodarzem, wyprowadzali konie cichaczem, aby nie budzić parobka, wytaczali wóz i jazda! Letnią porą była to rzecz wcale łatwa, owa jazda. We dnie Winrych spał w gąszczach leśnych, a konie się pasły. Teraz niepodobna było, ani spać, ani popasać. Winrych liczył na to, że go ktoś zluzuje, zwłaszcza, że najuciążliwsze postęunki i przeszkody szczęśliwie wyminął. Ale nie takie to już były czasy... Jeżeli kto jeszcze na tej ziemi walczył w całym i zupełnym znaczeniu tego słowa, to on, Winrych. On jeden chodził jeszcze po broń, jeden nie upadał na duchu. Gdyby nie on i sama partya byłaby się oddawna rozleciała na cztery strony świata. Przez długi czas tych ludzi ściganych, głodnych, przeziębłych i wylęknionych wspierał swemi szyderczemi półsłowami i podniecał, jak chłostą. Teraz, gdy już wszystko runęło na łeb w bezdenną jamę trwogi, on się, jak to mówią, zawziął. W miarę tego, jak nietylko do głębi nastrojów i sumień, ale do podstaw t. zw. polityki rewolucyjnej wciskać się poczęła coraz bezczelniej i natarczywiej filozoficzna zasada: fratres, rapiamus, capiamus, fugiamusque, on czuł w sobie upór coraz zuchwalszy, coraz straszliwiej bolesny i już prawie szalony... Gdy tak zmoknięty, głodny i bardzo znużony brnął przy wozie, poczęło, jakoby wraz z zimnem, wsiąkać w niego uczucie nędzy. W kieszeni nie miał już ani okruszyny chleba i ani kropli wódki we flaszcze. Dziurawe buty, absolutnie wzięte (jeżeli, nota bene, był w nich milimetr rzemienia zasługujący na to, aby był absolutnie, czy tam inaczej brany), nie mogły być przyczyną owego uczucia nędzy. Nie sam głód również i nie samo zimno je wywoływało. Ale po śladach, zostawionych na błocie przez te dziurawe buty, szła za Winrychem ironia spostrzeżeń, owa bieda okrutna, co nie waha się wtargnąć do miejsca świętego świętych, co odważnie, jak plugawy lichwiarz, bierze w szachrajską swą rękę bezcenne klejnoty ludzkiego ducha i drwi z ich wartości, ubierając tę podłość w najlogiczniejsze sylogizmy.

Opowiadanie historii w kinie

1. Jakiego filmu ma barwy? Ciepłe czy zimne, wyraziste i intensywne czy wyblakłe?
O czym to może świadczyć?

2. Gdzie znajduje się kamera? Z jakiej perspektywy widzimy wszystko?
Jak myślisz: dlaczego tak jest?

3. Film jest kręcony tak, jakby to było jedno długie ujęcie – kamera podąża za bohaterami przez kolejne etapy podróży, prawie nie ma cięć montażowych.
Co daje taki sposób opowiedzenia historii?

1917

Materiały pomocnicze dla nauczycieli
przygotowane przez Centrum Edukacji Obywatelskiej

Warszawa 2019

